

Back to the basics

Waarom is stikstof een probleem?

Tegenwoordig is het al stikstof wat de klok slaat. Maar weet je eigenlijk nog wat het probleem is met die stikstof? We leggen je uit hoe het komt dat een element dat zo essentieel is voor land- en tuinbouw, ook aan de basis ligt van het probleem dat onze sector vandaag op zijn grondvesten doet daveren.

Caroline Van der Heyden en Hanne Leirs, adviseurs Milieubeleid, Studiedienst Boerenbond
Illustraties: Joris Snaet

Europese habitatrichtlijn

Europa vaardigde al decennia geleden twee richtlijnen uit, die ervoor moeten zorgen dat de kwaliteit van de Europese natuur verbetert. De vogelrichtlijn is gericht op plant- en diersoorten, en de habitatrichtlijn focust op natuurtypes. Naar aanleiding van die richtlijnen werd aan elke lidstaat gevraagd om zones aan te duiden waarin de soorten en habitattypes in een zogenaamde 'goede staat van instandhouding' zouden gebracht of gehouden

worden. Deze zones noemen we 'speciale beschermingszones' of 'SBZ-gebieden'. Alle SBZ-gebieden samen vormen een Europees netwerk van natuur, het Natura 2000-netwerk. In het PAS-verhaal zijn voornamelijk de SBZ-gebieden die aangeduid werden in het kader van de habitatrichtlijn relevant: de 'SBZ-H-gebieden'. Voor elk gebied werden in 2014 instandhoudingsdoelstellingen (IHD's) vastgelegd, zodat duidelijk is waarnaar gestreefd moet worden. Die doelstellingen zijn

zeker nog niet overal gehaald, integendeel. De toestand van heel wat gebieden gaat er wel op vooruit, maar de meeste gebieden zijn nog niet in een goede staat.

Stikstof en natuur, niet de beste vrienden

Er zijn verschillende oorzaken waardoor een habitat niet in een goede staat kan zijn, maar één van de mogelijke oorzaken is een te hoge stikstofdruk. Als stikstof vanuit de lucht neerslaat op de grond, zorgt het ervoor dat de bodem zuurder wordt en meer meststoffen bevat. Op de meeste plaatsen is dat niet zo'n probleem, maar in sommige natuurgebieden kan dat wel problematisch zijn. Bepaalde planten kunnen immers niet goed om met die zure of rijke bodem en ondervinden dus negatieve effecten wanneer er te veel stikstof neervalt. Maar wat is te veel? ▶

Van de week

Die drempel is voor elk natuurtype anders en wordt 'de kritische depositiewaarde' of KDW genoemd. Duinen kunnen bijvoorbeeld heel goed tegen stikstofneerslag. Ze hebben een KDW van 32 kg stikstof per ha per jaar. Als je weet dat er in Vlaanderen jaarlijks gemiddeld zo'n 23 kg stikstof per ha neervalt, komen duinen dus zelden in de problemen. Vennen zijn met een KDW van amper 6 kg veel gevoeliger voor stikstofneerslag. Hier kan je dus wel problemen verwachten. Vandaag valt er op heel wat Natura 2000-gebieden te veel stikstof neer, waardoor die natuur mogelijk niet in een goede staat verkeert. Om de natuurkwaliteit te verbeteren, moet de stikstofdruk verminderen.

Samen tegen stikstof

Gemiddeld gezien komt zowat 58% van de stikstof die neervalt op de Vlaamse stikstofgevoelige habitats vanuit de buurregio's, 29% van Vlaamse landbouw en 11% van onze transport en industrie. Als we willen dat er minder stikstof op onze natuur neervalt, dan zullen al deze bronnen

minder stikstof moeten uitstoten. Ongeveer de helft van de stikstof die uitgestoten wordt in Vlaanderen is NO_x die vooral afkomstig is van transport en industrie. De andere helft is ammoniak uit de landbouw. Aangezien het grootste gedeelte van onze stikstofneerslag afkomstig is van buiten Vlaanderen, moeten we ook op inspanningen van onze buurregio's rekenen om de druk op onze SBZ-gebieden te doen dalen. Zij rekenen trouwens ook op ons. Vlaanderen exporteert immers zelf ook heel wat stikstof naar die buurregio's, waardoor ook de natuurgebieden daar te kampen krijgen met een te hoge stikstofdruk. Het grootste deel van de stikstof die over de grenzen heen gaat is NO_x afkomstig van transport en industrie. Zowel landbouw als transport en industrie uit binnen- én buitenland moeten dus samen aan de slag. Enkel zo kunnen we de stikstofdruk op de Natura 2000-gebieden doen zakken.

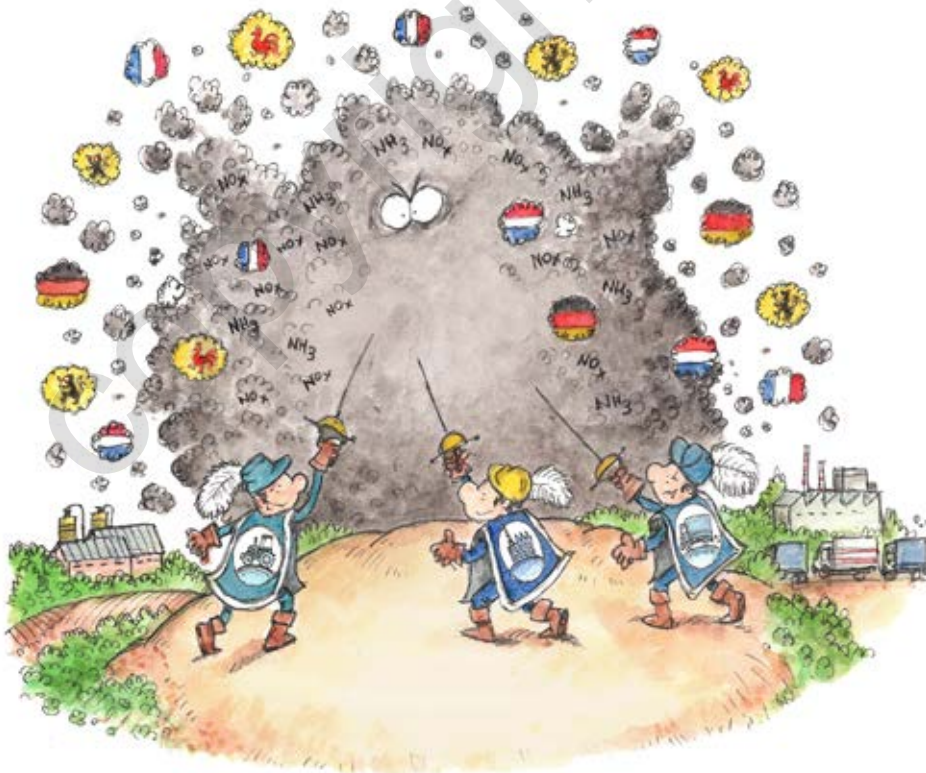
Wat is mijn impact(score)?

Onze sector is dus verantwoordelijk voor zowat 29% van alle stikstof die

neervalt in de stikstofgevoelige natuurgebieden. Zo goed als elk land- en tuinbouwbedrijf draagt hier in meerdere of mindere mate aan bij. Dit gebeurt bijvoorbeeld via emissie uit de stal, bij het uitrijden of opslaan van (kunst)mest en bij het verwarmen van serres. De impact van een landbouwbedrijf wordt uitgedrukt met een impactscore. Je impactscore voor een bepaald gebied is de verhouding tussen jouw bijdrage aan de stikstofneerslag op dat natuurgebied en de KDW van dat natuurgebied. Je impactscore is dus bijgevolg hoog als jouw bijdrage hoog is (bijvoorbeeld als je vlak bij het gebied zit of als je veel uitstoot), of als de KDW van het gebied laag is. Je impactscore wordt berekend voor alle gebieden in een cirkel van 20 km rond je bedrijf. De hoogste impactscore van alle gebiedjes telt. Je kan de impactscore van je bedrijf zelf berekenen met behulp van de impactscoretool, op www.boerenbond.be/berekenjeimpactscore kan je zien hoe je dit doet.

Geen eitje, dat stikstofbeleid

De Europese Habitatrichtlijn moet doorvertaald worden naar Vlaamse regelgeving en doelstellingen. Vlaanderen heeft zichzelf tot 2045 de tijd gegeven om de stikstofdruk op de Vlaamse Natura 2000-gebieden volledig weg te nemen. In 2030 moet de overschrijding van de KDW voor de helft zijn weggewerkt. Om dat doel te halen is er beleid nodig. Men heeft dit beleid de programmatische aanpak stikstof – kortweg de PAS – gedoopt. De Vlaamse regering moet met haar PAS niet alleen bepalen hoeveel de stikstofemissies nog moeten dalen, maar ook wie inspanningen moet doen en welke inspanningen dat zijn. De PAS moet een duurzaam beleid zijn en dat kan enkel als het de ecologische doelstellingen kan combineren met het economische en sociale aspect. Daarnaast moet het beleid ook nog eens volledig juridisch sluitend zijn. Dit is geen makkelijke opdracht, zo blijkt.

Van VPAS over ministeriële instructie tot DPAS

De Vlaamse regering maakte in 2015 al een voorlopige PAS (VPAS). Er werd een significantiekader opgesteld, waarin bedrijven op basis van hun impactscore (IS) werden ingedeeld in drie groepen: groene, oranje en rode bedrijven. Na een wijziging van het kader in 2017 was het zo dat groene bedrijven ($IS < 5\%$) steeds een nieuwe vergunning konden krijgen als ze onder 5% bleven, rode bedrijven ($IS \geq 50\%$) konden dat niet. Voor oranje bedrijven ($5\% \leq IS < 50\%$) was het zo dat hervergunning of een uitbreiding zonder stijging van emissies mogelijk was. Maar een uitbreiding met stijging van emissies of een nieuwe inplanting moest onderworpen worden aan een passende beoordeling. In februari 2021 werd dat significantiekader echter door de rechtbank in het zogenaamde stikstofarrest als kaduuk bestempeld. De rechter oordeelde dat er onvoldoende onderbouwing voorhanden was voor de gebruikte drempels en dat er te weinig rekening gehouden werd met cumulatieve effecten. Het significantiekader kon dus niet langer als toetssteen gebruikt worden om te kijken of een vergunning al dan niet verleend kon worden. Om een vergunningenstop te vermijden, maakte minister Demir in mei vorig jaar een ministeriële instructie op met daarin een tussentijds vergunningenkader. Het kader voor landbouw was echter enorm strikt. Zo was er altijd een passende

beoordeling nodig, hoe klein de impact van het project op SBZ-gebieden ook was. Verder mochten emissies en deposities absoluut niet stijgen en moest er maximaal ingezet worden op ammoniakemissiereductie. Voor projecten met een impactscore van meer dan 0,1% moest die daling zelfs minstens 30% bedragen, dit bovenop het ammoniakemissiearm (AEA) maken van de stallen – indien dat nog niet het geval was. Ten slotte mochten emissiereductiewinsten die verder gingen dan de vooropgestelde 30% niet gebruikt worden voor een groei van de veebezetting op het bedrijf. Het kader was dus zo strikt dat er de facto wel een vergunningenstop gold in de landbouw. Het kader voor NO_x -emissies was een stuk minder strikt, maar kwam politiek ook verschillende keren onder vuur te liggen, bijvoorbeeld bij de vergunning van de gascentrale in Vilvoorde.

Hoe dan ook was het nooit de bedoeling om het tijdelijk kader uit de ministeriële instructie lang aan te houden. Na het vallen van het significantiekader van de voorlopige PAS moest de oefening dus van vooraf aan opnieuw gemaakt worden en moest een definitieve PAS of DPAS vormgegeven worden. En dat bleek niet simpel. Pas een jaar na het stikstofarrest, op 23 februari 2022 kon de Vlaamse regering een stikstofakkoord sluiten. Met dit akkoord zette de regering de bakens uit over hoe de PAS er volgens haar moet uitzien. ■

Caroline Van der Heyden

adviseur Milieubeleid, Studiedienst
caroline.van.der.heyden@boerenbond.be

En wat nu?

In *Boer&Tuinder 9* kon je lezen dat het stikstofakkoord een principiële akkoord is tussen de regeringspartijen. Het is geen beslissing, geen wetgeving. Voordat deze principes in wetgeving kunnen worden gegoten, moet het ontwerp van dit beleid eerst in openbaar onderzoek gaan. Dat wil zeggen dat belanghebbenden zoals burgers, organisaties, adviesinstanties en besturen de kans krijgen om er hun zegje over te doen. Burgers en organisaties kunnen bezwaren indienen tot en met 17 juni. Onze buurregio's, de adviesinstellingen en gemeenten krijgen tot en met 1 augustus de tijd. Alle opmerkingen, adviezen en bezwaren die tijdens het openbaar onderzoek verzameld worden, moeten vervolgens mee in overweging worden genomen en kunnen leiden tot het bijsturen van de definitieve PAS. Na die bijstellingen moet men alles nog in decreten en uitvoeringsbesluiten gieten. Pas dan kan de nieuwe PAS in voege gaan. Aangezien men pas in augustus kan starten met het verwerken van alle input, wordt de DPAS niet voor het einde van het jaar verwacht.

Flyer: Hoe bezwaar indienen?

Om de regering bewust te maken van de impact van haar plannen, is het belangrijk dat zo veel mogelijk bedrijven een persoonlijk bezwaar indienen, met daarin het effect van de maatregelen op hun werking en ontwikkelingskansen. Ook je burens, vrienden, ketenpartners en familieleden kunnen via het openbaar onderzoek laten weten dat ze niet akkoord zijn met het ontwerp-PAS. Ook voor hen is er een bezwarentool beschikbaar. Je vindt er alles over in de flyer, die je bij deze *Boer&Tuinder* vindt.

“Vooraleer het stikstofakkoord wet kan worden, moet het in openbaar onderzoek gaan.”